

Kukorelly Endre

Levél egy fiatal költőhöz

Kedves Barátom,

nehéz beszélni arról, amit fontosnak tartunk, és ami mindennél fontosabb, nyilván arról a legnehezebb. Az írásról, irodalom, ahogy mondjuk; pedig kerül az ember ilyen helyzetbe, ezt megúszni nem lehet. Hallgatni pedig; amíg hallgatunk, és mindketten tudjuk, mi az, amiről, és az az üres lap, ami előtt ültem sokáig, az nagyon is beszédes némaság. Hogy még minden lehet, de már a legelső szavak, amiket kimodok és leírok, elég durván behatárolják és meghatározzák a: mit is? Sajnos, engem. Nem én határozok ugyanis, vagyis talán úgy van, hogy akkor inkább érzem magam valamitől vezetettve mintsem hogy én döntenék, noha azért mégiscsak én. Legalább azon a sávon belül, ami adva vagyon. Adva van csupán azáltal, hogy valami elkezdődött, mert elkezdtem, épp az, és semmi más egyéb. Egy tiszta papírlap és a már rajta árválkodó első jel közötti reménytelen távolság, hogy tehát milyen felelősséget jelent, és hogy semmi sem kevésbé magától értetődőbb, mint leírni, írni és írásokról beszélni, azt gondolom, erről szól minden, ez a kérdés, és semmi más kérdés nincs is.

Noha azért az rögtön ide kívánczik, hogy a felelősség ránk vonatkozik, csupán miránk, semmi hivatásról ne essék szó. Minden túlzás, fontoskodás, a legkisebb is, a legnagyobb neveltség. Nincs mulatságosabb a saját fontosságuk tudatában feszítőknél. Noha ugyanakkor pedig, tudjuk, mi sem fontosabb ennél. Ámde nincs az a helyzet, amire vonatkozhatna. Nincs is helyzet. Kár erőlködni, hát: szerencsére. Mert semmi más dologra nem, csupán arra a dologra vonatkozik, amik mi vagyunk. És ez épp elég, mert ez minden; ez az a minden, amit megtehet valaki, aki ír.

Én is, ebben a helyzetben; egy zsüri tagja; megbízás másvalakik írásainak elbírálására. Ítélezés. Ítélet mások fölött, igen, mert ő valóban önmagát kell, hogy nyújtsa, és én éppen azt döntöm el, hogy tényleg magát-e; noha nem tudom, ki is az az ő. Hogy ebben a játékban, amibe

ő, ez az ő, szintén belement, önként, én most tehát őt épp saját magához utalom vissza.

Hogy van-e ott egy valaki.

Megjelenik-e. Egy személy. Súly. Ott van-e valóban. Ott van-e valóság, valami közös.

Az írás, az a szerkezet, anyaga, a nyelv által jeleníti meg valaki, egy lélek formáját, és ez az, amiről lehet beszélni, ha ez történik meg, akkor. Csak őszinte, valahonnan a legmélyről feltörő gesztusok képesek átszakítani a hazugság falát, amit valamennyien nagy gondossággal építetünk magunk köré egymástól való heves védekezésünkben.

Minden más csak irodalom. A legjobb esetben. Vagy még az sem, de arról most ne essék szó.

Írni pedig lehet tudni.

Noha nem tudom, hogyan kell.

Úgy kell írni, nyilván, hogy vannak bizonyos jelentések a nyelvben, a szavaknak súlya, azt illik ismerni, érezni, és azután nyelvi szerkezetek, és az abban való kényes eligazodás. Finom gépezet. Írni tudni lehet, szóval azt valahogy meg lehet tanulni némi szerencsével. Fülhallás, szorgalom és művelődés. De az akkor még semmi, akkor még semmi nincs. Semmi, amíg a nyelv mélystruktúrájában félreismerhetetlen hitelességgel egyszer csak meg nem jelenik valaki, akiről semmit nem tudunk, mégis őt várjuk, és tényleg éppen így. Ilyen egyszerű; egyszerű, éles, kemény és áttetsző, mint egy jégdarab a tűző napon.

*

Épp egyszerűségében, az éles rajzolatban, minden túlzástól mentességében megragadó Onagy Zoltán prózája, amit, nyugodtan mondhatom, teljesen egységesen a legjobbnak tartott a zsűri a pályázat szépirodalmi anyagából. Semmi túlírtás, itt nincs eljátszva semmi, nagyon a helyénvaló.

A 3. díjat megosztva kapta *Finta Éva* finom prozodiájú, ám néhol igencsak az égbe megfoghatatlanul ellebegő darabja és *Fekete Miklós* az előbbivel furesán-szórakoztatóan ellentétes, érdes-darabos, ám szinte tapinthatóan őszinte, igen hiteles írása: ajánlom őket egymásnak. Volna mit méríteni így.

A dícséretben részesülő *Stanczik Ervin* novellája a szerző némi további munkálkodása nyomán igen erős szöveggé alakulhat.

A tanulmányok, esszék, riportok: igen, ezeknél az írásoknál is – és nem ismerve a szerzőjüket –, noha a tárgyyszerűség szükségképp jóval erősebben jelentkezik, a személyiség *ottléte* számomra mégis alapvetőnek bizonyult. Az eszék-tanulmán – pályázat anyagának az irodalmi anyaggal való összevetése mondatja velem: tárgyyszerűség és őszintétlenség, úgy tűnik, kevésbé fér össze.

Megosztott első díjban részesült két Madách-kutató, *Andor Csaba* és *Zólyomi József*.

Zólyomi József anyagkezelése és a hatalmas anyag szövegkritikája, Andor Csaba hihetetlen precízsgű filológiai munkája, mindkettejüknek a témához és a tényekhez, adatokhoz való rendkívüli alázata lefegyverző. A mikrofilológia ilyen intenzitása a létezés mélységeibe mutat; óhatatlanul többről és másról is szól, mint az adott téma maga.

Hasonlóan a *személyiség* autenticitása sugárzódik a megosztott második díjat kapott *Tóth László* munkájából: három felvidéki magyar értelmiségi-literátor kisember megdöbbentő, szomorú életútjának teljes együttérzésre készítő feltárása; valamint *Csapody Miklós* igen kényes témájú, a transzilvanizmust tárgyaló, nagy felkészültségről tanúskodó dolgozatából.

A harmadik díjas *Kovács László* tanulmánya talán a legprofibb *tudományos elővezetés*, világos gondolatmenet, egy látszólag száraz politológiai-statisztikai paradoxon plasztikus és élvezetes tárgyalása.

A zsűri *Nagy Ervinnét* érdekes Madách-mikrofilológiája, és *Mohai V. Lajost* egy nagy-nagy téma, Mészöly Miklós írói munkássága átfogására tett ígéretes kísérlete miatt dícséretben részesítette.

Salgótarján város díját *Szokács László* kapta a pásztói állami gazdaságról írt lendületes, nagyívű riportjáért. Balassagyarmat különdíját a zsűri *Praznovszky Mihálynak* ítélte Madách Imre világképét elemző, igen nagyvonalú, érdekes szempontokat fölvezető tanulmányáért.

Összefoglalóan tehát talán annyit: az 1992. évi, Nógrád Megye Közgyűlése és a Palócföld folyóirat által meghirdetett Madách-pályázatra számos érdekes és jelentős mű érkezett. Ebben az évben a szociográfia-irodalmi riport-esszé-tanulmány kategória bizonyult erősebbnek. Baj?, vagy nem? Ezt döntse el az olvasó. (*Kukorelly Endre költő értékelő jegyzete a szerkesztőség felkérésére készült és elhangzott 1993. jan. 22.-én a balassagyarmati Madách emlékünnepeken.*)